

A szociolingvisztikai kutatás társadalmi hatásai

22. Élőnyelvi Konferencia, Budapest, 2023. szeptember 6–8.

A magyar szociolingvisztikai kutatások évtizedei során eddig létrehozott tudás és a róla való reflexió intenzitása és mélysége szükségessé teszi, hogy kitekintsünk arra, milyen hatásai vannak a tevékenységünknek a szakmai körön túl. A szociolingvisztika művelői már a kezdetektől fogva törekedtek arra, hogy a marginalizált csoportokhoz kapcsolódó nyelvi különbségtétel folyamatainak nyilvános kritikájával társadalmi hatást érjenek el (lásd például Hymes 1980; 1996; Labov 1969/1972; Labov 1982; Wolfram 1993). A „közérdekű”, „hasznos” vagy „társadalmilag elkötelezett nyelvészetnek” (Kontra 1999; Kontra 2010; Kontra 2018) ugyan sokféle gyakorlata alakult ki a magyar nyelvészek körében, de mindeddig nem történt átfogó kísérlet e gyakorlatok értelmezésére és értékelésére. Sarkosabban fogalmaz a szociolingvisztikai kutatás alkalmazását és hatásait tárgyaló kötet bevezetőjében Lawson és Sayers (2016: 8), amikor „a szociolingvisztika által kifejtett hatás történetét kísérő általános hallgatás”-ról ír, és egyben sürgeti a társadalmi hatás más területeken már kidolgozott koncepciójának a szociolingvisztikai (újra)értelmezését.

A társadalmi hatás fogalmát nem exkluzív módon közelítjük meg: a konferencia nemcsak a magyar szociolingvisztika társadalmi hatásait előtérbe helyező megközelítésekről kíván átfogó képet adni, hanem azokról az elsősorban a tudományos közösségben hatást kiváltani kívánó törekvésekről is, amelyeknek az akadémiai szférán kívül fellépő társadalmi vonatkozásairól mindeddig kevés szó esett. Ugyanakkor kiemelt jelentőségűnek tekintjük a bölcsészet- és társadalomtudományok olyan területeit, kérdéscsoportjait és perspektíváit, amelyeknek a központi eleme a társadalmi változáshoz való hozzájárulás: többek között a részvételiséget (Heltai 2021; Bodó és mtsai 2022), a bevonódást és elköteleződést (Bartha és Holecz 2017), a társadalmilag igazságos nyelvészeti kutatást (Bucholtz és mtsai 2016), a Citizen Sociolinguistics magyar megfelelőjeként *civil szociolingvisztiká*-nak nevezett megközelítést (Svendsen 2018; Rymes 2020), az angolul *empowerment*-nek nevezett képessé válás (másként: képessé tétel vagy felhatalmazás) fogalmát (Cameron és mtsai, 1993; Lajos és mtsai, 2021; Kraft és Flubacher 2020).

A szociolingvisztikai kutatás társadalmi hatásai kapcsán jelentős szempontok lehetnek a következők:

- kinek a felelőssége a kutatás társadalmi hatásaira tekintettel lenni? Hogyan lehet e hatásokra a kutatás teljes folyamatában a lehető legszélesebb körben figyelemmel lenni?
- Milyen etikai vonatkozásai vannak a társadalmi hatást kiváltani kívánó szociolingvisztikának? Mik lehetnek a kutatás nem szándékolt – rövid és hosszú távú, negatív és pozitív – hatásai? Milyen csoportokat érinthetnek ezek?
- Hogyan tartható fenn a kutatás pozitív hatása? Miként kapcsolódik a fenntarthatóság (erről a kétnyelvűség kapcsán lásd Borbély 2016) a kutatás társadalmi beágyazottságához?
- Hogyan lehet a kutatás teljes folyamatát részvétellé tenni, kutatóként is vállalva a bevonódást és elköteleződést? Lehetséges- és szükséges-e a kutatás során a beavatkozás és az érintettek érdekében végzett felelős cselekvés? Hogyan kapcsolódik az aktivizmus mindezekhez (az aktivizmus és a szociolingvisztika kapcsolatáról lásd Charity-Hudley 2018)?
- Miként integrálhatók a nyelvpolitikai megközelítések (lásd például Cserniczkó és mtsai 2021) a társadalmi változásra irányuló kutatás gyakorlataival?

Örömmel üdvözljük azokat a kezdeményezéseket, amelyek a konferenciák hagyományos struktúrájának átalakítására kísérletet téve hangsúlyt helyeznek a nem nyelvész résztvevők tapasztalatainak a nyelvész résztvevőkkel való megosztására és megvitatására. A konferenciára várunk minden olyan előadást és műhelytalálkozót, valamint bármely kísérleti eseményt (pl. kiállítás, részvételi színházi előadás, világképzés), amely valamilyen módon kapcsolódik a konferencia központi témájaként meghatározott társadalmi hatás kérdéséhez.

A Szervezőbizottság nevében üdvözlettel:

dr. Bodó Csanád

Hivatkozások

- Bartha Cs. & Holecz M. (2017) Esélyteremtés, kölcsönös bevonódás és a jelnyelvi sztenderdizáció dilemmája: A JelEsély projektum céljai, módszerei és eredményei. In Benő A. & Fazakas N. (szerk.), *Élőnyelvi kutatások és a dialektológia* (pp. 205–212). Erdélyi Múzeum Egyesület.
- Bodó Cs., Barabás B., Fazakas N., Gáspár J., Jani-Demetriou B., Laihonen, P., Lajos V., & Szabó G. 2022. Participation in sociolinguistic research. *Language and Linguistics Compass*, 16(4), e12451.
- Borbély A. (2016). Fenntartható kétnyelvűség. *Magyar Nyelv*, 112(1), 63–73.
- Bucholtz, M., Casillas, D. I., & Lee, J. S. (2016). Beyond empowerment: Accompaniment and sociolinguistic justice in a youth research program. In R. Lawson & D. Sawyers (Eds.), *Sociolinguistic research: Application and impact* (pp. 25–44). Routledge.
- Cameron, D., Frazer, E., Harvey, P., Rampton, B., & Richardson, K. (1993). Ethics, advocacy and empowerment: Issues of method in researching language. *Language and Communication*, 13(2), 81–94.
- Charity-Hudley, A. H. (2018). Sociolinguistics and social activism. In R. Bayley, R. Cameron & C. Lucas (Eds.), *The Oxford Handbook of Sociolinguistics* (pp. 812–831). Oxford University Press.
- Cserniczkó I., Hires-László K., Karmacszi Z., Márku A., Máté R. & Tóth-Orosz E. (2021). A magyarok és a magyar nyelv Kárpátalján. *Termini Egyesület*.
- Heltai J. I. (2021). Szociolingvisztika és részvételiség. *Alkalmazott Nyelvtudomány*, 21(2), 21–34.
- Hymes, D. (1980). *Language in education: Ethnolinguistic essays*. CAL.
- Hymes, D. (1996). *Ethnography, linguistics, narrative Inequality: Toward an understanding of voice*. Taylor and Francis.
- Kontra M. (1999). *Közérdekű nyelvészet*. Osiris.
- Kontra M. (2010). *Hasznos nyelvészet*. Fórum Kisebbségkutató Intézet.
- Kontra M. (2018). A 90 éves William Labov, a társadalmilag reális nyelvészet megalkotója. *Magyar Nyelv*
- Kraft, K. & Flubacher, M-C. (2020). The promise of language: Betwixt empowerment and the reproduction of inequality. *International Journal of the Sociology of Language*, Nr 264, 1–23.
- Labov, W. (1969/1972). The logic of non-standard English. *Georgetown Monograph on Languages and Linguistics* 22: 1–44. Reprinted in *Language and Social Context*. ed. by Pier Paolo Giglioli, 179–215. Penguin.
- Labov, W. (1982). Objectivity and commitment in linguistic science: the case of the Black English trial in Ann Arbor. *Language in Society* 11: 165–201.
- Lajos V., Gáspár J. & Szabó G. (2021). „Kihúztuk a lábunk alól a szőnyeget!” Egy COVID-19 járvány kezdetén indult moldvai részvételi kutatás tapasztalatai. *Tabula*.
- Lawson, R., & Sawyers, D. (2016). Where we're going, we don't need roads: The past, present, and future of impact. In Uók. (Eds.), *Sociolinguistic research: Application and impact* (pp. 7-22). Routledge.
- Rymes, B. (2020). *How we talk about language? Exploring Citizen Sociolinguistics*. Cambridge University Press.
- Svendsen, B. A. (2018). The dynamics of citizen sociolinguistics. *Journal of Sociolinguistics*, 22, 137–160.
- Wolfram, W. (1993). Ethical considerations in language awareness programs. *Issues in Applied Linguistics*, 4, 225–255.